

Sosyal Ağ (Medya) Kullanımı ve Suç Mağduriyeti¹

Emre Cihan ATEŞ², Alper TOKAY³

Öz: Sosyal ağların hayatımıza girmesiyle birlikte, özellikle bireyler ve gruplar arası iletişim alanında yeni bir devir başlamıştır. İletişim alanındaki bu yeni devir, benzer boyutlarda suç ve suçluluk alanında da yaşanmış ve dünya genelinde suç kavramı giderek artış eğilimi göstermiştir. Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin sosyal ağ kullanım alışkanlıkları, karşılaşılan suçlar ve suça verdikleri tepkiler analiz edilmiştir. Tanımlayıcı sınıfta olan bu araştırma, 2016 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesinde öğrenim gören 409 öğrenci ve Dicle Üniversitesinde öğrenim gören 391 öğrencinin katılımı ile toplamda 800 öğrenciye uygulanmıştır. Araştırma verileri ki-kare (χ^2), tek yönlü ANOVA ve T-testi, yöntemleri ile analiz edilmiştir. Ülkemizdeki üniversite öğrencileri ile bazı farklı ülkelerde yapılan sosyal ağ sitelerinin kullanım oranları mukayese edildiğinde, ülkemizde sosyal ağ sitelerinin kullanımının oransal olarak yüksek olduğu görülmüştür. Öğrencilerin çoğunluğunun sosyal ağların özel hayatlarını deşifre ettiğini (%67,4) ve kişisel bilgilerin çalınmasına neden olacağını düşünmelerine (%63,3) karşın, sosyal ağlarda kişisel bilgilerini çok sık paylaştıkları saptanmıştır. Yapılan bu araştırma ile sosyal ağdaki suç kavramının adli bilimler açısından incelenerek, suç sorununun kökeninin belirlenmesi ve ilgili makamlar tarafından yapılan önleyici ve adli süreçlere katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal ağ, suç, siber zorlama, siber mağduriyet

¹ Bu çalışma Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Adli Bilimler Ana Bilim Dalındaki “Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Ağlara İlişkin Tutumlarının Suç ve Suçla Mücadele Açısından Değerlendirilmesi” isimli yüksek lisans tez çalışmasından faydalanılarak yapılmıştır

²Öğr. Gör., Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Güvenlik Bilimleri Bölümü, Ankara, emre_cihan_ates@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9550-4532>

³Yrd. Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Samsun, alper.tokay@omu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-2394-5555>

Use Of Social Network (Media) and Crime Victimization

Abstract: With the introduction of social networks into our lives, a new era has begun, especially in communication between individuals and groups. This new era of communication has also spanned over the area of crime and criminalism in similar dimensions and there is an increase in tendency in crime throughout the world. In this study, the social networking habits of university students, the crimes they encountered, and their reactions have been analyzed. In this descriptive study, a total of 800 students, of which 409 were attending Ondokuz Mayıs University and 391 were studying at Dicle University in 2016. Research data were analyzed with chi-square (χ^2), one-way ANOVA and T-test. When the usage rates of social network sites by university students in our country and those in some different countries are compared, the use of social network sites in our country was found to be relatively high. It has been determined that although most students thought that social networks violated their private life (67,4%) and that it would cause personal information to be stolen (63,3%), it has been found that they have frequently shared personal information on social networks. Analyzing the concept of crime in the social network from the perspective of forensic science and determining the origin of the crime issue was aimed to be contributing to the preventive and judicial processes made by the related authorities.

Keywords: Social networking, crime, cyber bullying, cyber victimization

Giriş

İnsanlar için tarih boyunca avcılıkla başlayan yaşama serüveni, zamana bağlı olarak ortaya çıkan yeniliklerle değişime uğramıştır. Her değişim aynı zamanda insanlığın gelişim sürecini de oluşturarak, yaşam standardında farklılıklar meydana getirmiş ve bununla birlikte ihtiyaçlar, olgular ve anlayışlar da değişerek, en son bilgi toplumu ortaya çıkmıştır (Webster, 2006). Bilgi toplumunda ise özellikle internet kavramının gelişimiyle birlikte zaman ve mekân sınırlamaları ortadan kalkarak, en başta iletişim alanında olmak üzere bir dizi yeni gelişmeler meydana gelmiştir (Hilbert, 2012). Yeni gelişmelerden en büyüğü ise sosyal ağ kavramının doğması olmuştur (Kooti vd., 2012).

Sosyal ağların hayatımıza girmesi, insanlar arası iletişimde bir dönüm noktası kabul edilmiş ve anlık bilgiye ulaşmanın çok daha kolay hale gelmesi sebebiyle hızlı bir değişim sürecinin de başlangıcı sayılmıştır (Sajithra ve Patil, 2013). Örneğin en popüler

uygulamalardan biri olan Facebook isimli sosyal ağ sitesinin, söz konusu değişim sürecinde, 2008 yılının 3'üncü çeyreğinde 100 milyon kullanıcısı varken, 2017 yılının 3'üncü çeyreğinde 2 milyar 72 milyon kullanıcısı olduğu belirlenmiştir (Statistica, Facebook Users Worldwide, 2017).

Toplumsal hayata hızlı bir giriş yapan sosyal ağ kullanımı, bireylere sanal haberleşme ve ihtiyaç duyulan her türlü bilgiye anlık olarak ulaşma yetisi kazandırmıştır. Bu sebeple sosyal ağların hayatımızdaki öneminin artmasına bağlı olarak, internet üzerinden sosyal ağlara ayrılan zaman aralığında da artış olduğu gözlemlenmiştir (Wire, 2011).

Sosyal ağ kullanım sıklığının ve internet üzerinde sosyal ağlara ayrılan zaman aralığının artmasıyla birlikte de birçok konuda suçla karşılaşmış ve sosyal ağların kriminal kullanımı da başlamıştır (Boone, 2011). Sosyal ağda suçla karşı karşıya kalınması, aynı zamanda mağduriyet yaşatabilecek yeni suç kavramlarını da beraberinde getirmiştir.

Yeni suç kavramlarının gelişimi ile birlikte, özellikle son yıllarda sosyal ağ üzerinden işlenen suçlarda artış gözlemlenmiş olup, bu konuda yapılan araştırmalarda da suça konu davranışların daha çok çocuk pornografisi, hakaret ve internet dolandırıcılığı gibi konularda olduğu belirlenmiştir (Gürbüz ve Yalçın, 2015). Bu kapsamda da hemen hemen her yaş aralığından internet kullanıcısının üye olduğu sosyal ağlarda meydana gelebilecek suçların da araştırılması, mevcut toplum düzeninin ikamesi ve hatta kalitesinin artırılması adına daha bir ihtiyaç haline gelmiştir.

Bu kapsamda, yapılan bu çalışma ile sosyal ağları en çok kullanan yaş aralığı içinde, bilinç düzeyi en yüksek kesim olan üniversite öğrencilerinin sosyal ağlara ilişkin tutumları, suç algıları ve suç mağduru olma durumları ile suça karşı reaksiyonlarını birlikte ortaya koyarak, sosyal ağdaki suç kavramlarının adli bilimler açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Sosyal ağ kullanımı ve suç mağduriyeti konulu araştırma ile ilgili, araştırmanın amacı ve önemi, örneklem ve sınırlılıklar ile veri toplama tekniği ve aracı alt başlıklar halinde belirtilmiştir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Sosyal ağların sosyalleşme platformu olarak görülmesi ve gün geçtikçe yaygınlaşması ile birlikte, sosyal ağ kullanımı, sosyal ağlarda ne tür suçlarla karşılaşıldığı ve karşılaşılan suçlara verilen tepkilerin araştırılması çalışmanın ana problemini oluşturmaktadır. Bu kapsamda sosyal ağlarda en çok karşı karşıya kalınan suçların tespit edilmesi, suçla karşı karşıya kalanların suça karşı verdikleri tepkilerin ölçülmesi ve böylelikle sosyal ağdaki suç kavramının, adli bilimler açısından incelenmesi çalışma kapsamında amaçlanmıştır.

Her seviyede kullanıcının uzmanlık bilgisine sahip olmadan da rahatlıkla kullanabileceği, içerik oluşturabileceği ve kendini ifade edebileceği sosyal medya ortam ve araçlarının demokrasiye katkı açısından da önemi büyüktür. İçeriğini kullanıcının belirlediği sosyal medya, basın-yayın sektörü açısından da önemi gittikçe artan bir kavram haline gelmektedir. Bu sebepten ülkemizde henüz yeteri kadar akademik çalışmaya konu olmayan sosyal medya kavramının araştırma için önem arz ettiği değerlendirilmekte olup, özellikle de suç algısı, suça tepki ve yasal düzenlemeler boyutunda çok araştırmanın yapılmadığı dikkat çekmektedir. Yapılan bazı literatür çalışmaları incelendiğinde;

- Dal ve Dal (2014) tarafından, bireylerin sosyal ağ sitelerini kullanım alışkanlıklarını incelemek, kişilik özelliklerinin bireylerin sosyal ağ sitesi kullanımı ile ilişkisini koyulması amacıyla çalışma yapıldığı,

- Tektaş (2014) üniversite öğrencilerinin sosyal ağ kullanım zamanları ile sosyal ağlara bakış açılarının analiz edildiği, Diker ve Uçar (2016) ile Usluel vd. tarafından (2014) yapılan çalışmalarda ise öğrencilerinin sosyal ağları kullanım amaçlarının detaylı olarak incelendiği,

- Tanrıkulu vd. tarafından (2013), siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapıldığı, yine Aktan ve Çakmak (2015) tarafından ise siber zorbalık duyarlılık düzeyini ölçmeye ilişkin bir araştırma yapıldığı,

- Yalçın ve Gürbüz (2015) tarafından ise facebook özelinde karşılaşılan suçların anket yöntemi ile tespit edilmeye çalışıldığı, Çalıcı (2011) tarafından yine facebook özelinde suç farkındalığına ilişkin çalışma yapıldığı belirlenmiştir.

Bu kapsamda belirtilen literatür araştırmalarına bakıldığında, sosyal medya kullanım oranları, sosyal medya tercihleri ve benzeri araştırmalara rastlanmakta olup, özellikle suç ve sosyal ağ üzerine üniversite öğrencilerinin durumunu irdelemeye yönelik yeterince araştırmaya rastlanmamaktadır. Suça konu yapılan çalışmaların ise çoğunluğu facebook özelini kapsamaktadır.

Yapılan bu çalışma üniversite öğrencilerinin sosyal ağlarda suçla karşılaşma ve suça karşı tepkilerinin incelenerek, suç ve suçla mücadele açısından sosyal ağları inceleyen, alanındaki öncü çalışma olmakla birlikte, kolluk kuvvetlerinin suçla mücadeleye ilişkin alabileceği proaktif önlemler ile sosyal ağların suç ihtiva eden tehlikeli yönü konusunda fikir vermektedir.

Örnekleminin Belirlenmesi ve Sınırlılığı

Sosyal ağ kullanımının en yoğun olduğu üniversite öğrencilerinin ülkemizde sosyal ağ ortamında karşılaşılan suç tabir ettiğimiz hususlarda öncelikli sorunları ve farkındalık durumlarını belirlemek ve mevcut durumun bir fotoğrafını çekebilmek amacıyla çalışmanın kapsamı üniversite öğrencileri ile sınırlandırılmıştır.

Araştırma evrenini Dicle ve Ondokuz Mayıs Üniversitesinde lisans düzeyinde eğitim gören (Uzaktan eğitim ve pedagojik formasyon eğitimi hariç) 79989 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada, evrende tam sayım gerçekleştirmek yerine örnekleme sečilmesi yoluna gidilmiş, örnekleme yöntemi olarak tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden kota (amaçsal) örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma örneklemini ise, iki üniversitede de ortak isimle anılan ve en fazla öğrenci sayısı sahip beř fakülteadaki lisans düzeyinde eğitim veren mühendislik fakültesi, eğitim fakültesi, hukuk fakültesi, eğitim fakültesi ile iktisadi ve idari bilimler fakültesi öğrencilerinden ankete katılım sağlayanlar oluşturmaktadır. Örneklemin %95 güven düzeyine göre en az 383 katılımcıdan oluşması gerekmektedir. Bu çalışmada da evreni oluşturan fakültelerin öğrenci sayılarına (kotalara) orantılı biçimde toplam 835 anket gönderilmiştir. Sahaya gönderilerin anketlerden yalnız 800 tanesi veri analizine uygun bir biçimde geri dönmüş ve araştırmanın analizleri anketlerden elde edilen veriler üzerinde SPSS 17.0 paket programı ile gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Tekniği ve Aracı

Anket çalışması yapılarak, değerleri analiz edilen bu araştırma, bilgilerin sağlanması ve kullanılması yönünden tanımlayıcı/keşfedici ve ampirik araştırma sınıfına girmektedir. Araştırmada hem birincil hem de ikincil veriler bir arada kullanılmıştır. Konu ile ilgili literatür taraması yapılarak ikincil kaynaklardan kavramsal bilgiler toplanmış ve daha önce yapılmış olan çalışmalar incelenmiştir. Araştırmada veri toplama tekniği olarak anket tekniğinden istifade edilmiştir. Araştırmanın veri toplama aracı beş bölümden oluşmakta olup;

- Birinci bölüm, temel kişisel bilgilerin elde edilmesi amacıyla hazırlanan sorulardan oluşmakta,

- İkinci bölüm, katılımcının sosyal ağ kullanım durumu hakkında sorulardan oluşmakta olup, bu bölümde internet ve sosyal ağ kullanım süreleri ile sosyal hesabını kendi ismiyle kullanıp kullanmadığı başta olmak üzere sosyal ağda neler paylaştığı ve ne amaçla kullandığı durumu sorgulanmakta,

- Üçüncü bölüm, siber zorbalık ölçeğine ilişkin ifadelerden oluşmakta olup, “Siber Zorbalık Duyarlılık Ölçeği” Tanrıku vd. (2013) tarafından geliştirilmiştir. İlk olarak 15 madde şeklinde tasarlanan ölçekte ilk uygulama sonrasında bazı maddeler ölçekten çıkarılmış (Tanrıku vd., 2013) ve 13 maddeden ve tek faktörden oluşan siber zorbalık duyarlılık ölçeği oluşturulmuştur. Tanrıku vd. (2013) tarafından yapılan faktör analizinde, ölçeğin toplam varyansın %46.65’ini açıklayan bir yapı olduğu, ortaya çıkan bu yapı için doğrulayıcı faktör analizinin ve uyum değerlerinin modeli doğruladığı belirlenmiştir (Ki-kare $\chi^2/sd= 3,220$, RMSEA= .082). Ölçme şekli olarak, 3’lü şekilde puanlanan ölçek evet, bazen ve hayır seçeneklerinden oluşmaktadır. Maddelerden ve ölçekten yüksek puan almak siber zorbalık duyarlılığının yüksek olduğu anlamına gelmektedir (Tanrıku vd., 2013) ve ayrıca bu kapsamda Aktan ve Çakmak (2015) tarafından yapılan “Halkla ilişkiler öğrencilerinin sosyal medyadaki siber zorbalık duyarlılıklarını ölçmeye ilişkin bir araştırma” isimli çalışma ile siber zorbalık ölçeği ile uygulama yaparak, sosyal medyada suçla karşılaşma ve suça maruz kalma konularına değinilmiş ve testin güvenilirliği bu suretle bir kez daha teyit edilmiştir. Belirtilen bölümde yer alan siber zorbalık ölçeği de, sosyal ağda

üniversite öğrencilerinin suça maruz kalma durumunu yansıtacak sorulardan oluşmakta,

- Dördüncü bölüm ise literatür taraması neticesinde, suça karşılaşma oranını ve suça karşı reaksiyonu değerlendirmek maksatlı özellikle Yalçın ve Gürbüz (2015) tarafından, "Sosyal Ağlarda İşlenen Suçlar, Facebook Sosyal Ağı Örneği" isimli çalışma, Kaya (2015) tarafından, "Sosyal Medya ve Sosyal Medyada Üçüncü Kişilerin Kişilik Haklarının İhlali" isimli çalışma ve Çalıcı (2011) tarafından, "Sosyal Ağlarda Suç Farkındalığı: Facebook Örneği" isimli yüksek lisans tez çalışması başta olmak üzere daha önce literatürde tespit edilen çalışmalar da baz alınarak hazırlanan evet ve hayır cevapları içeren bazı sorulardan oluşmakta,

- Beşinci bölümde yine özellikle Yalçın ve Gürbüz (2015) tarafından "Sosyal Ağlarda İşlenen Suçlar, Facebook Sosyal Ağı Örneği" isimli çalışma, Kaya (2015) tarafından, "Sosyal Medya ve Sosyal Medyada Üçüncü Kişilerin Kişilik Haklarının İhlali" isimli çalışma ve Çalıcı (2011) tarafından, "Sosyal Ağlarda Suç Farkındalığı: Facebook Örneği" isimli yüksek lisans tez çalışması başta olmak üzere daha önce literatürde tespit edilen çalışmalar da baz alınarak hazırlanan bazı ifadelerden oluşmaktadır. Cevaplar "katılıyorum, fikrim yok ve katılmıyorum" şeklinde üçlü olarak hazırlanmıştır.

Yapılan araştırma kapsamında ilgili üniversite öğrencileri tabakalı amaçsal (Kota) örnekleme yöntemi ile belirlenerek, benzer bir araştırma olmaması nedeniyle, anket sorularından herhangi birine cevap verme oranı 0,5 olarak alınmıştır. Anket sorularındaki cevapların heterojen bir dağılım gösterdiği varsayımı altında varyans $\sigma^2=0,25$ olarak alınmıştır. Anketteki değerler %95 güven olasılığı üzerinden analiz edilmiştir. Değerlendirme için Ondokuz Mayıs Üniversitesinden etik kurul izni alınmaya müteakip, Dicle ve Ondokuz Mayıs Üniversitelerinden de anketi uygulamaya yönelik izin alınmış ve yüz yüze anket yöntemi kullanılarak, üniversite öğrencilerinin sosyal ağlara ilişkin tutumları analiz edilmeye çalışılmıştır.

Bulgular

Üniversite öğrencilerinin sosyal ağ kullanım ve suç mağduriyetlerini konu alan araştırma kapsamında, Ondokuz Mayıs Üniversitesi ve Dicle Üniversitesi öğrencilerinden

oluşan araştırma evrenindeki örnekleme ilişkin veriler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırma Evren ve Örnekleme İlişkin Veriler

Araştırmaya İlişkin Veriler	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Dicle Üniversitesi	Örnekleme Bütünü
Öğrenci Sayıları	46447	33542	79989
Elde Edilen Örnekleme	409	391	800
Örneklemin Ana Kütleli Temsil Oranı	%0,88	%1,16	%1,00
Örnekleme içindeki Ağırlık Oranları	%51,12	%48,88	%100

Araştırma kapsamındaki anket uygulaması, 353’ü erkek (%44,13) ve 447’si kadın (%55,87) olmak üzere toplam 800 katılımcıya uygulanmış olup, Tablo 1’de gösterildiği üzere, Ondokuz Mayıs Üniversitesi bazında katılım sağlayan 409 kişi araştırma evreninin %51,12’si ve Dicle Üniversitesi bazında katılım sağlayan 391 kişi ise araştırma evreninin %48,88’ini oluşturmaktadır.

Tablo 2. Katılımcıların Öğrenim Gördükleri Fakülteye Göre Dağılımı

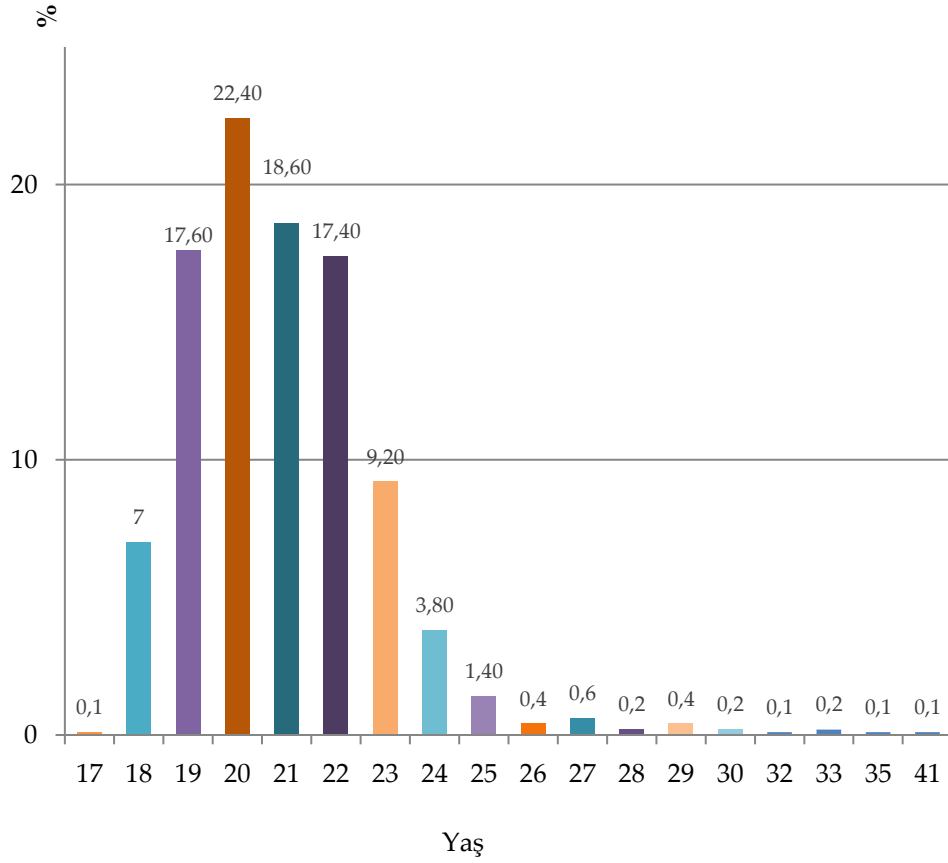
Fakülte	n	%
Mühendislik Fakültesi	180	22,50
Eğitim Fakültesi	283	35,37
Hukuk Fakültesi	75	9,37
İlahiyat Fakültesi	171	21,37
İktisadi ve İdari Bil. Fakültesi	91	11,37

Araştırmanın ana kütlesi Ondokuz Mayıs ve Dicle Üniversitesi öğrencileri olup, farklılıkları daha iyi analiz edebilmek ve ana kütleli en iyi temsil etmek için katılımcıların seçilebileceği iki üniversitede de ortak isimle anılan en fazla öğrenci sayısı olan lisans düzeyinde eğitim veren beş fakülteden Tablo 2’de belirtildiği üzere araştırmaya katılanların, %22,50’si mühendislik fakültesi, %35,37’si eğitim fakültesi, %9,37’si hukuk fakültesi, %21,37’si eğitim fakültesi ve %11,37’si iktisadi ve idari bilimler fakültesi öğrencilerinden oluşmaktadır.

Tablo 3. Katılımcıların Öğrenim Gördükleri Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

Sınıf	n	%
1.Sınıf	173	21,6
2.Sınıf	206	25,8
3.Sınıf	199	24,9
4.Sınıf	222	27,8

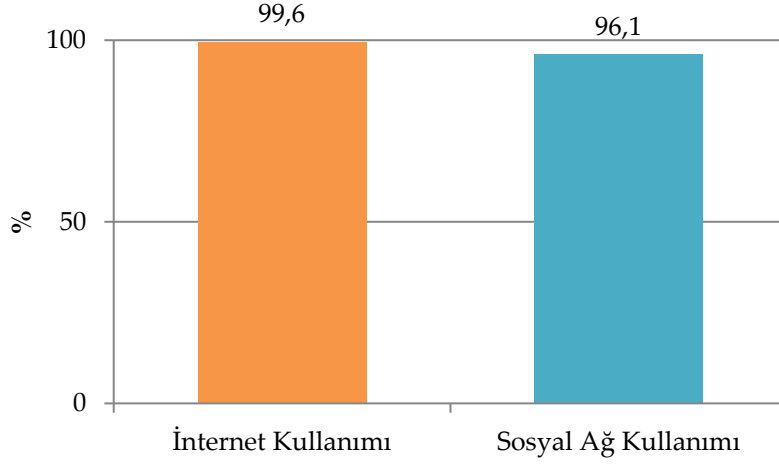
Tablo 3’de belirtildiği üzere de ankette geçerli öğrenci evreninin %21,6’sı 1.sınıf, %25,8’i 2.sınıf, %24,9’u 3.sınıf ve %27,8’i 4.sınıf düzeyinde lisans eğitimi gören öğrencilerden oluşmaktadır.

Şekil 1. Yaş Bazında Katılımcıların Yüzdesele Dağılımı

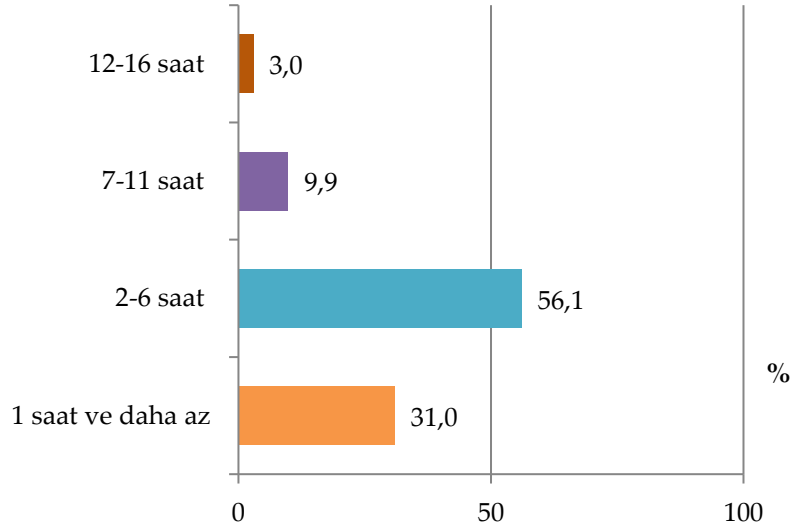
Katılımcıların yaş aralıkları Şekil 1’de görüldüğü üzere 17-41 yaşları arasında değişmekte olup, %96’lık (n:768) oranın 18-24 yaş arası öğrencilerden oluştuğu belirlenmiştir.

Sosyal Ağ (Medya) Kullanımı ve Suç Mağduriyeti

Şekil 2. İnternet ve Sosyal Ağ Kullanım Oranları

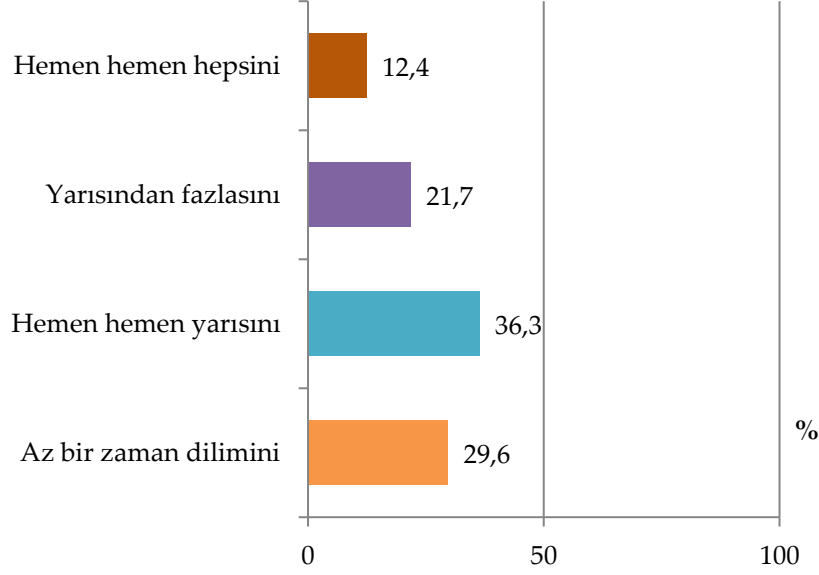
Anket çalışması kapsamında katılımcıların %99,6'sı (n:797) interneti kullandığını ifade ederken, %96,1'i (n:766) de sosyal ağları kullandığını beyan etmiş olup, söz konusu oransal dağılım Şekil 2'de belirtildiği üzere, internet ve sosyal ağların kullanım yaygınlığını göstermiştir.

Şekil 3. Katılımcıların İnternet Kullanım Zaman Aralığı

Anket çalışmasına katılım sağlayan öğrencilerden oluşan araştırma örnekleminde, Şekil 3'de belirtildiği üzere, internet kullanım zamanı sorulmuş ve alınan cevaplar doğrultusunda %31'inin (n:247) 1 saat veya daha az internet kullandığı, %56,1'inin (n:447)

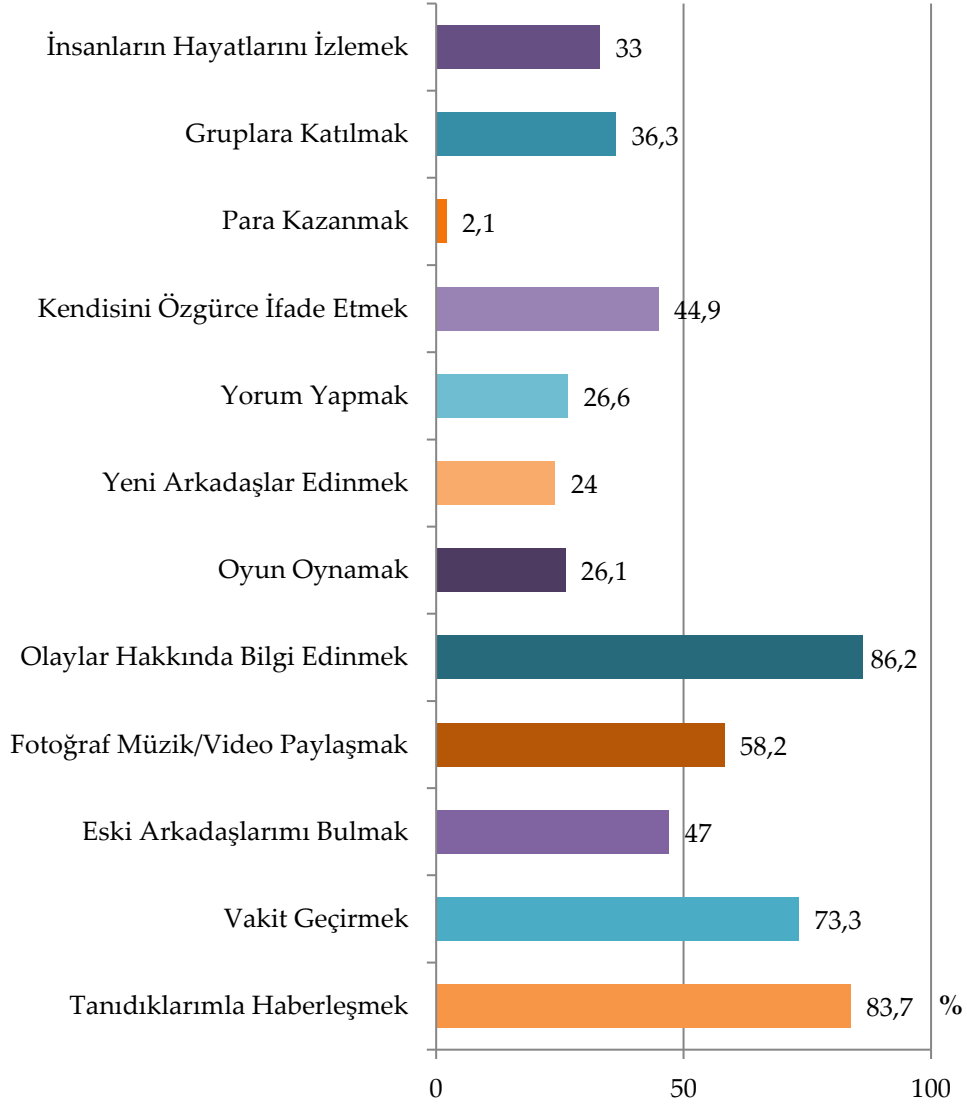
2-6 saat arasında internet kullandığı, %9,9'unun (n:79) 7-11 saat arasında internet kullandığı ve %3'ünün (n:24) 12-16 saat arasında internet kullandığı belirlenmiştir. Analizde %69 oranla katılımcıların çoğunluğunun 2 saat ve üzeri internet kullandığı belirlenmiştir.

Şekil 4. Katılımcıların Sosyal Ağ Kullanım Zaman Aralığı (İnternet Kullanımına Göre)

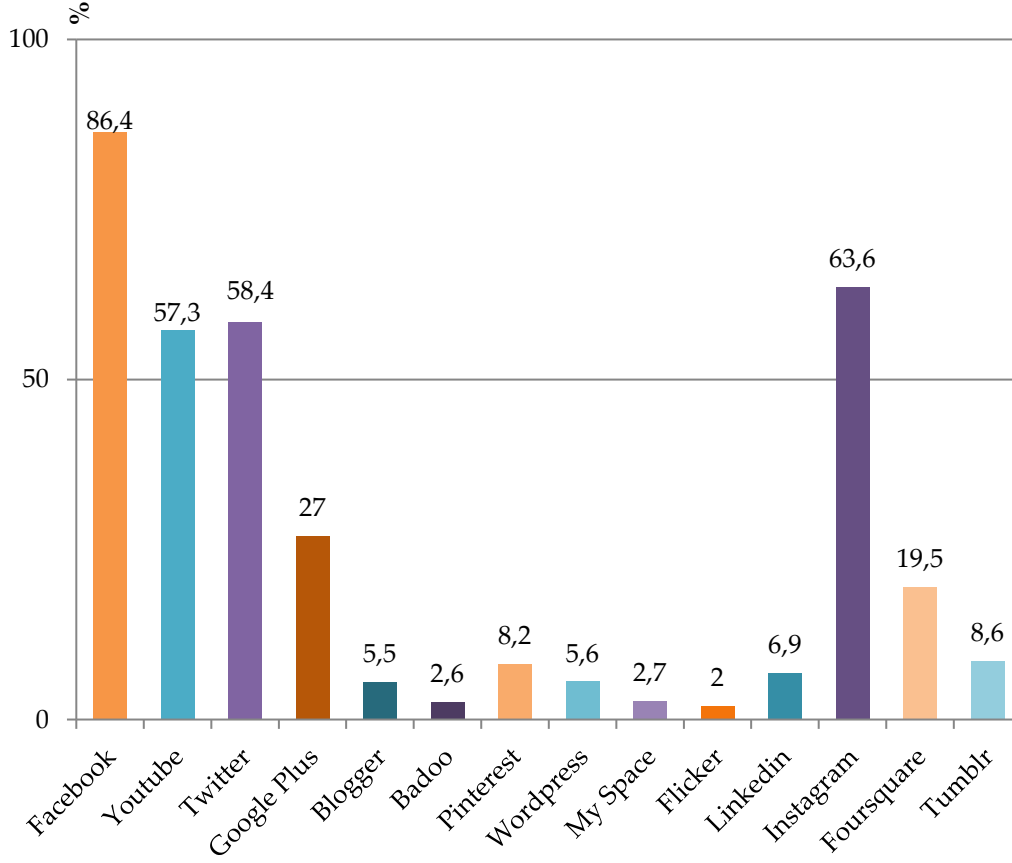
Bu kapsamda ayrıca katılımcıların internet kullanım zaman aralığı baz alınarak nicel ifadelerle Şekil 4'de belirtildiği üzere, internete ayrılan zamanın ne kadarını sosyal ağ-paylaşım sitelerinde geçirdikleri katılımcılara sorulmuş ve alınan cevaplar doğrultusunda %29,6'sının (n:227) internet kullanımının az bir zaman diliminde sosyal ağ kullandığı, %36,3'ünün (n:228) internet kullanımının hemen hemen yarısı zaman diliminde sosyal ağ kullandığı, %21,7'sinin (n:166) internet kullanımının zamanının yarısından fazlası zaman diliminde sosyal ağ kullandığı ve %12,4'ünün (n:95) internet kullanımının zamanının hemen hemen hepsi zaman diliminde sosyal ağ kullandığı belirlenmiştir. Analizde %70,4'lük oranla, katılımcıların çoğunluğunun internet kullanımının hemen hemen yarısı zaman dilimi ile üstü zaman dilimlerinde sosyal ağ kullandığı belirlenmiştir.

Sosyal Ağ (Medya) Kullanımı ve Suç Mağduriyeti

Şekil 5. Sosyal Ağ Kullanım Amaçları

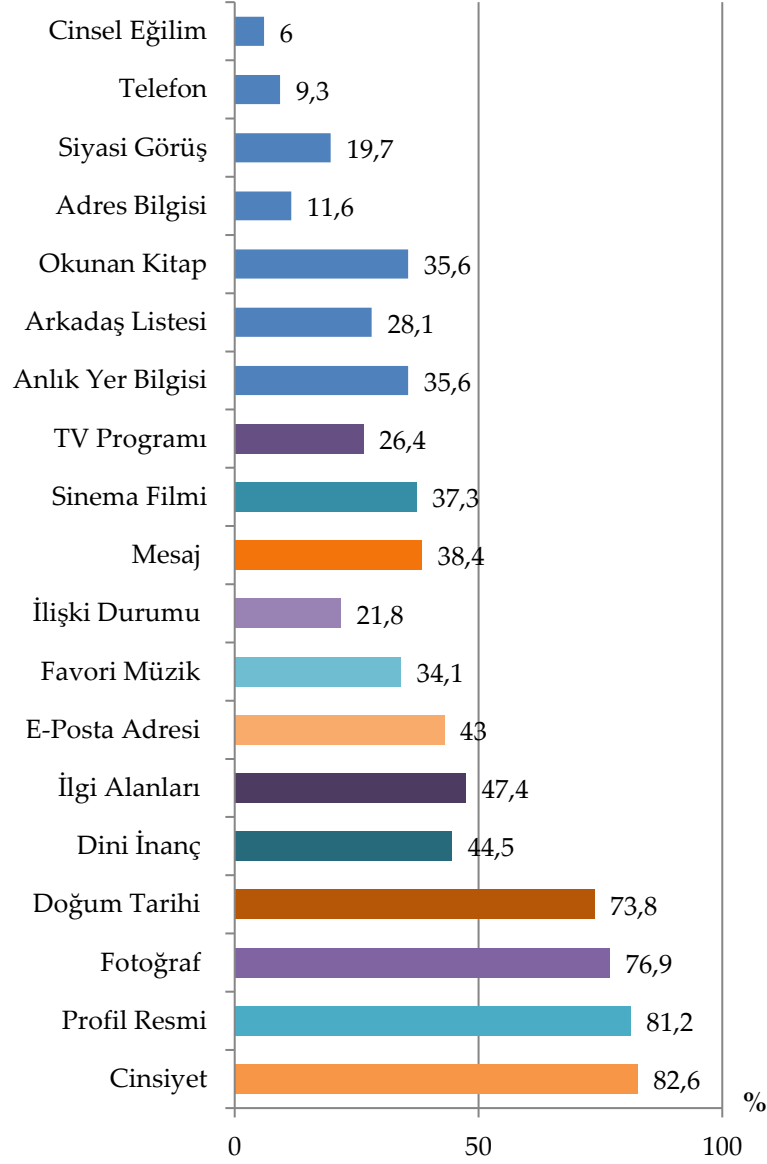
Sosyal ağ kullanım amaçları açısından katılımcılara ait Şekil 5’de belirtildiği üzere cevaplar incelendiğinde; %86,2’si (n:660) güncel olaylar hakkında bilgi edinmek, %83,7’si (n:641) tanıdıklarıyla haberleşmek, %73,3’ü (n:577) vakit geçirmek, %58,2’si (n:446) fotoğraf müzik/video paylaşmak, %47’si (n:360) eski arkadaşlarını bulmak, %44,9’u (n:344) kendini özgürce ifade etmek, %36,3’ü (n:278) sosyal ağlar üzerindeki gruplara katılmak, %33’ü (n:253) diğer insanların hayatlarını izlemek, %26,6’sı (n:204) yorum yapmak, %26,1’i (n:200) sosyal ağ siteleri üzerinden oyun oynamak, %24’ü (n:184) yeni arkadaşlar edinmek, %2,1’i (n:16) para kazanmak amacıyla sosyal ağları kullandıklarını ifade etmiştir.

Şekil 6. Sosyal Ağ Siteleri Kullanım Oranları

Sosyal ağ hesabı kullanan kullanıcılar arasında yapılan analiz kapsamında, şekil 6'da belirtildiği üzere %86,4'lük (n:662) oranıyla en fazla kullanılan sosyal ağın "Facebook" olduğu, katılımcıların %57,3'ünün (n:439) Youtube kullandığı, katılımcıların %58,4'ünün (n:447) Twitter kullandığı, katılımcıların %27'sinin (n:207) Google Plus kullandığı, katılımcıların %5,5'inin (n:42) Blogger kullandığı, katılımcıların %2,6'sının (n:20) Badoo kullandığı, katılımcıların %8,2'sinin (n:63) Pinterest kullandığı, katılımcıların %5,6'sının (n:43) Wordpress kullandığı, katılımcıların %2,7'sinin (n:21) My Space kullandığı, katılımcıların %2'sinin (n:15) Flickr kullandığı, katılımcıların %6,9'unun (n:53) LinkedIn kullandığı, katılımcıların %63,6'sının (n:487) Instagram kullandığı, katılımcıların %19,5'inin (n:149) Foursquare kullandığı ve katılımcıların %8,6'sının (n:66) Tumblr kullandığı tespit edilmiştir. Facebook, Twitter ve Instagram isimli sosyal ağların, üniversite öğrencileri bazında kullanım olarak oldukça yaygın olduğu belirlenmiştir.

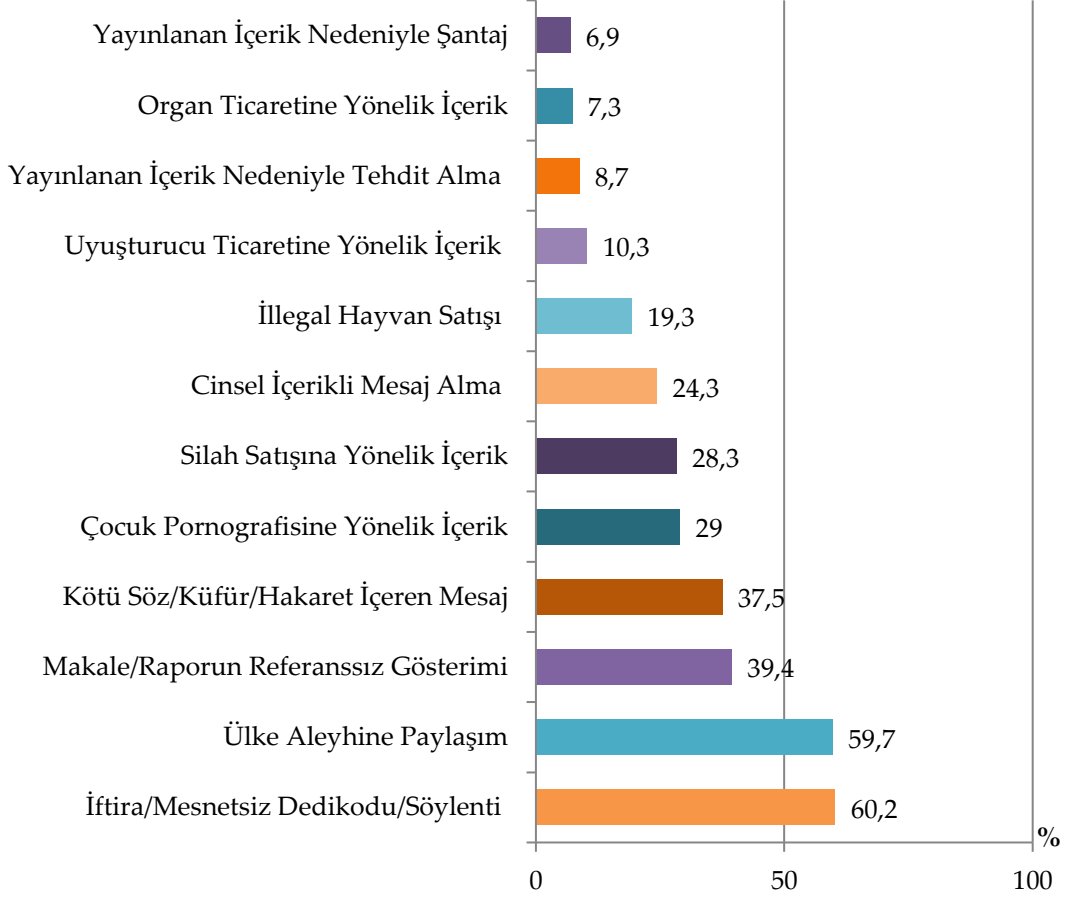
Sosyal Ağ (Medya) Kullanımı ve Suç Mağduriyeti

Şekil 7. Sosyal Ağ Sitelerinde Paylaşılan Bilgiler

Araştırma kapsamında elde edilen değerlere istinaden, şekil 7’de gösterildiği üzere katılımcıların %82,6’sı (n:633) cinsiyet, %81,2’si (n:622) profil resmi, %76,9’u (n:589) fotoğraf, %73,8’i (n:565) doğum tarihi, %47,4’ü (n:363) ilgi alanları, %44,5’i (n:341) dini inanç, %43’ü (n:329) e-posta adresi, %38,4’ü (n:294) mesaj, %37,3’ü (n:286) sinema filmi, %35,6’sı (n:273) okunan kitap, %35,6’sı (n:273) anlık yer bilgisi, %34,1’i (n:261) favori müzik, %28,1’i (n:215) arkadaş listesi, %26,4’ü (n:202) TV programı, %21,8’i (n:167) ilişki durumu, %19,7’si (n:151) siyasi görüş, %11,6’sı (n:89) adres bilgisi, %9,3’ü (71) telefon numarası, %6’sı (n:46) cinsel eğilim bilgilerini sosyal ağ paylaşım sitelerinde paylaştığını ifade etmiştir.

Anket çalışmasına katılım sağlayan araştırma örneklemine, literatür taraması sonucu elde edilen ve konunun araştırılması sırasında merak edilen bir dizi sorular sorulmuş olup, suçla karşılaşma ve suçun mağduru olma kapsamındaki sorulara verilen cevaplar Şekil 8’de belirtilmiştir.

Şekil 8. Sosyal Ağ Sitelerinde Karşılaşılan Suçlar

Şekil 8’de belirtildiği üzere katılımcıların;

- %29’unun (n:222) sosyal ağ üzerinden çocuk pornografisine yönelik bir içerikle karşılaştığı,

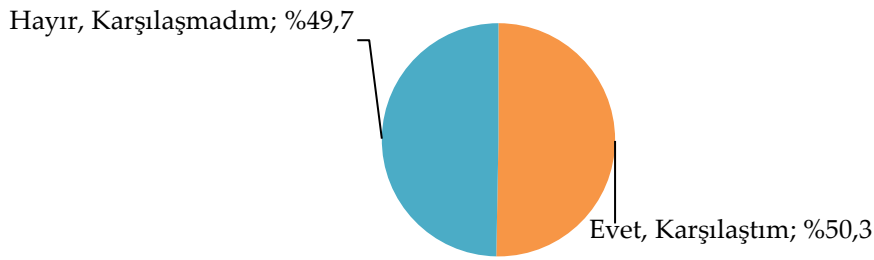
- %28,3’ünün (n:217) sosyal ağ üzerinde silah satışına yönelik bir içerikle karşılaştığı,

- %10,3’ünün (n:79) sosyal ağ üzerinde uyuşturucu ticaretine yönelik bir içerikle karşılaştığı,

- %60,2’sinin (n:461) sosyal ağlar üzerinden iftira, mesnetsiz dedikodu ya da söylentilerle karşılaştığı,

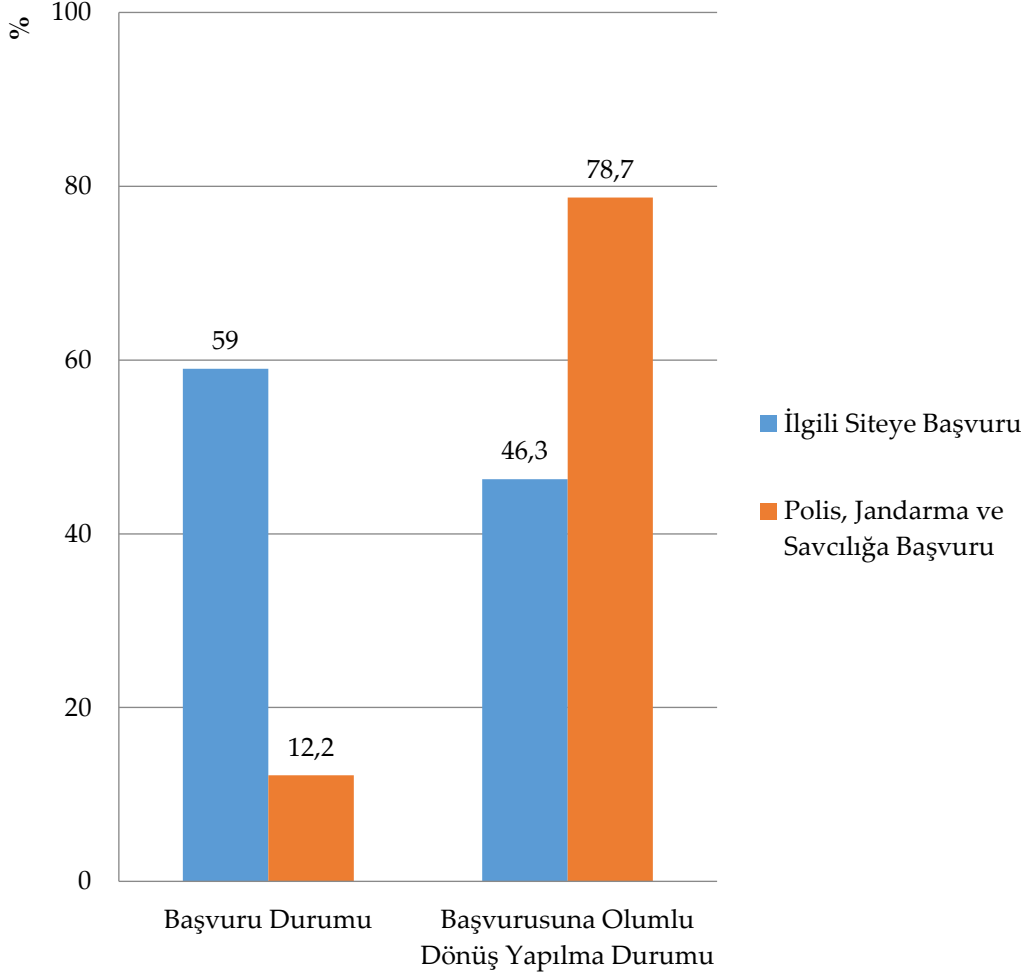
Sosyal Ağ (Medya) Kullanımı ve Suç Mağduriyeti

- %7,3'ünün (n:56) sosyal ağ üzerinden organ ticaretine yönelik bir içerikle karşılaştığı,
- %59,7'sinin (n:457) sosyal ağ üzerinden ülke aleyhine paylaşım yapılmasına ilişkin bir içerikle karşılaştığı,
- %39,4'ünün (n:302) sosyal ağ üzerinden başkasının bir makale ya da raporunun referans gösterilmeden kullanılması durumu ile karşılaştığı,
- %19,3'ünün (n:148) sosyal ağ üzerinden illegal hayvan satışına yönelik bir içerikle karşılaştığı,
- %16,6'sının (n:127) sosyal ağ üzerinde paylaştığı verilerin, birileri tarafından kayıt altına alındığı bir durumla karşılaştığı,
- %24,3'ünün (n:186) sosyal ağ üzerinden kendisine atılan cinsel içerikli bir mesaj aldığı,
- %6,9'unun (n:53) sosyal ağ profilinden yayınladığı bir içeriğin kullanması yoluyla şantaja uğradığı,
- %8,7'sinin (n:67) sosyal ağ profilinden yayınladığı bir içerikten dolayı tehdit edildiği,
- %37,5'inin (n:287) sosyal ağ üzerinden kendisine gönderilen kötü söz, küfür ve hakaret içerikli bir mesajla karşılaştığı saptanmıştır.

Şekil 9. Katılımcıların, Sosyal Ağda Suç Olarak Gördüğü Bir Durumla Karşılaşma Algısı

Anket çalışmasına katılım sağlayan araştırma evreninin, Şekil 9'da görüldüğü üzere %50,3'ünün (n:385) sosyal ağ üzerinde suç olarak gördüğü bir durumla karşılaştığını düşündüğü belirlenmiştir.

Şekil 10. Suç Mağdurlarının Tepkileri ve Tepkilerin Sonuçları

Sosyal ağ üzerinde suç olarak gördüğü bir durumla karşılaştığını düşünen örneklemin %50,3'lük (n:385) kısmını oluşturan katılımcıların;

- %59'unun (n:227) sosyal ağ üzerinden suçla karşı karşıya gelindiğinde, ilgili siteye içeriği kaldırması için şikâyette bulunduğu,

- Sosyal ağ sitesine içeriği kaldırması için şikâyette bulunanların da, %46,3'ünün (n:105) de başvurusuna olumlu yanıt aldığı,

- %12,2'sinin (n:47) sosyal ağ üzerinden suçla karşı karşıya gelindiğinde, durum hakkında polise, jandarmaya veya ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına başvuruda bulunduğu,

- Sosyal ağ sitesindeki içerikle ilgili, polise, jandarmaya veya ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına başvuruda bulunanların da %78,7'sinin (n:37) başvurusuna olumlu yanıt aldığı Şekil 10'da belirtildiği üzere saptanmıştır.

Tablo 4. Sosyal Ağlara İlişkin Bazı Tutumlar

	Katılıyorum		Fikrim yok		Katılmıyorum	
	n	%	n	%	n	%
Sosyal ağ üzerinden ırkçı söylemlerle kendimi daha rahat ifade edebiliyorum.	140	18,3	142	18,5	484	63,2
Sosyal ağlar şiddet içerikli davranışlarla daha sık karşılaşmamıza neden olmaktadır.	409	53,4	226	29,5	131	17,1
Sosyal ağ kullanımı, hırsızlık, cinayet, cinsel taciz gibi suçları kolaylaştırmaktadır.	501	65,4	178	23,2	87	11,4
Sosyal ağ kullanmamın kişisel bilgilerimin çalınmasına neden olabileceğini düşünüyorum.	485	63,3	176	23	105	13,7
Sosyal ağlar, özel hayatı deşifre etmektedir.	516	67,4	145	18,9	105	13,7
Sosyal ağ üzerinden yasadışı terör örgütlerinin daha rahat propaganda yapabileceklerini düşünüyorum.	405	52,9	250	32,6	111	14,5

Tablo 4’de belirtildiği üzere sosyal ağ tutumlarına ilişkin sorulan bazı ifadelerde;

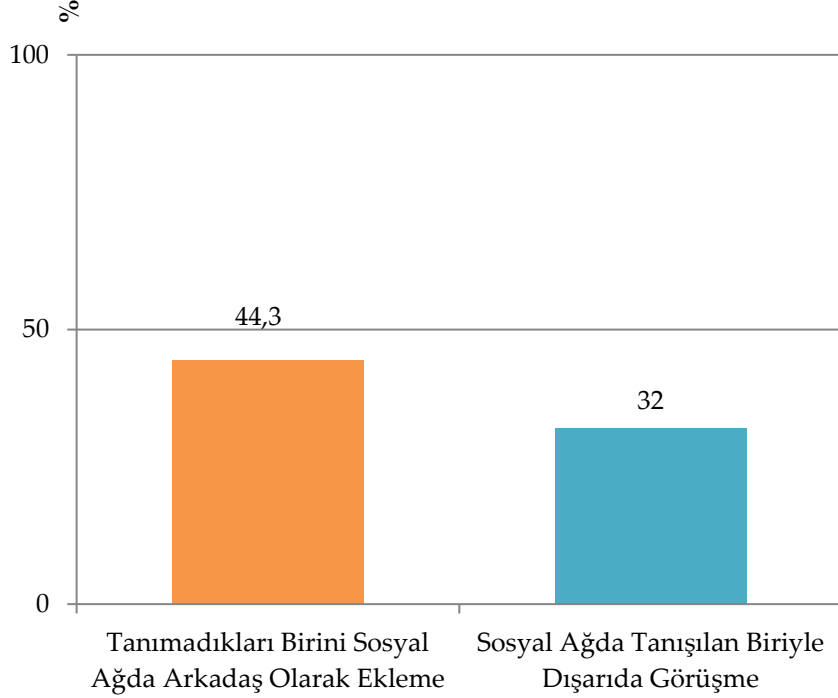
- Katılımcıların %18,3’ünün sosyal ağ üzerinden ırkçı söylemlerle kendisini daha rahat ifade edebildikleri,

- Katılımcıların %53,4’ünün sosyal ağ kullanımı nedeniyle şiddet içerikli davranışlarla daha sık karşılaştıkları,

- Katılımcıların %65,2’sinin sosyal ağ kullanımının hırsızlık, cinayet, cinsel taciz gibi suçları kolaylaştırdığı,

- Katılımcıların %63,3’ünün sosyal ağ kullanımının kişisel bilgilerinin çalınmasına neden olabileceğini düşündükleri,

- Katılımcıların %67,4'ünün sosyal ağların özel hayatı deşifre ettiğini düşündükleri,
- Katılımcıların %52,9'unun ise sosyal ağ üzerinden yasadışı terör örgütlerinin daha rahat propaganda yapabilecekleri ifadelerine katıldıkları belirlenmiştir.

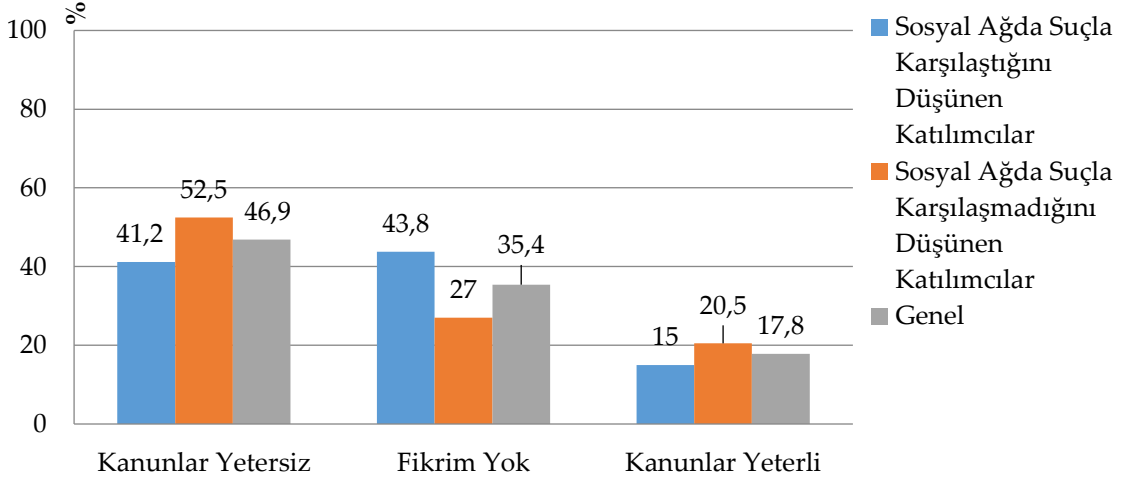
Şekil 11. Sosyal Ağda Arkadaşlık Tutumu

Şekil 11’de belirtildiği üzere katılımcılara sosyal ağ kullanımına ilişkin bazı güvenlik algı ve tutumları ile ilgili bazı sorular sorulmuş olup;

- %44,3’ünün (n:339) tanımadığı birini sosyal ağda arkadaş olarak eklediği,
- %32’sinin (n:245) sosyal ağda tanıştığı biriyle dışarıda görüştüğü elde edilen cevaplardan belirlenmiştir.

Mevcut kanunların sosyal ağda işlenen suçlarla mücadelede yeterli olduğu inancı ile “Sosyal ağ üzerinde suç olarak görülen bir durumla karşılaştığını algılama” faktörünün çapraz analizi yapılarak elde edilen değerler Şekil 12’de gösterilmiştir.

Sosyal Ağ (Medya) Kullanımı ve Suç Mağduriyeti

Şekil 12. Mevcut Kanunların Yeterliliği ile Sosyal Ağda Suç Olan Bir Durumla Karşılaşma Faktörlerinin Analizi

Şekil 12’de belirtildiği üzere yapılan karşılaştırmalı çapraz analiz sonucunda, mevcut kanunların sosyal ağda işlenen suçlarla mücadelede yeterli olduğu inancı ile sosyal ağ üzerinde suç olarak görülen bir durumla karşılaştığını algılama faktörü arasında, farklılık yaratan bir değişken olduğunu ortaya koymuştur. Yapılan analiz sonucunda $p < 0.05$ bulunmuş olduğundan, söz konusu iki faktör arasındaki analizin anlamlı olduğu görülmüş ve elde edilen değerler Şekil 12’de gösterilmiştir. Sosyal ağ üzerinde suç olarak gördüğü bir durumla karşılaştığını düşünen katılımcıların, sosyal ağda işlenen suçlarla mücadelede faktörü kapsamında, %20,5’inin (n:79) mevcut kanunların yeterli olduğuna katıldığı, %27’sinin (n:104) bu konuda fikri olmadığı ve %52,5’inin (n:202) de mevcut kanunları yeterli bulmadığı anlaşılmıştır.

Sosyal ağ üzerinde suç olarak gördüğü bir durumla karşılaşmadığını düşünen katılımcıların, sosyal ağda işlenen suçlarla mücadelede faktörü kapsamında, %15’inin (n:57) mevcut kanunların yeterli olduğuna katıldığı, %43,8’sinin (n:167) bu konuda fikri olmadığı ve %41,2’sinin (n:157) de mevcut kanunları yeterli bulmadığı anlaşılmıştır. Belirtilen sonuçlarda herhangi bir suçla karşılaşma algısı olmadan, kanunların yeterliliğine olan inanç %17,8 (n:136) iken, suçla karşılaştığını düşünmeyenlerde bu oran %20,5’e (n:79) yükselirken, suçla karşılaştığını düşünenlerde ise %15 (n:57) oranına gerilemektedir ki, bu durum suçla karşılaştığını düşünen katılımcılarda mevcut kanunların yeterliliğine olan inancı daha da azalmakta olduğunu göstermektedir.

Anket çalışmasına katılım sağlayan araştırma örneklemine, Tanrıkulu vd. (2013) tarafından geliştirilen “Siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ölçeği” kapsamında sorular yöneltilmiş ve elde edilen cevaplar Tablo 5’de belirtilmiştir. Ölçek kapsamında elde edilen cevapların geçerliliği incelenmiş olup, 3’lü likert tipi hazırlanan ölçekte puanlamada 1’den başlayarak 3’e kadar puan verilmiş ve elde edilen sayısal değerlerin fazla olmasının siber zorbalığa ilişkin duyarlılığın iyi seviyede olduğu varsayılmıştır. Bu kapsamda elde edilen cevapların ortalaması 2,522 olarak bulunmuştur.

Tablo 5. Araştırma Evreni Bazında Siber Zorbalık Ölçeği Sonuçları Dağılımı

	Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği	Evet		Bazen		Hayır	
		n	%	n	%	n	%
1	İnternete girdiğimde bilgilerimin başkaları tarafından çalınabileceğini göz önünde tutarım.	559	73	151	19,7	56	7,3
2	Sosyal paylaşım sitelerinde (<i>Facebook, Twitter vb.</i>) özel bilgilerimin başkaları tarafından kötü amaçlı olarak kullanılabilceğini göz önünde bulundururum.	538	70,2	190	24,8	38	5
3	Gerçek yaşamda sorun yaşadığım insanlarla sanal ortamlarda da karşılaşmamaya çalışırım.	446	58,2	196	25,6	124	16,2
4	Sanal ortamlarda başkalarının bana zarar vermemesi için bazı tedbirler alma ihtiyacı hissettiğim olur.	478	62,4	185	24,2	103	13,4
5	Sanal ortamlardayken bir bilgisayar korsanının benim için de tehlike oluşturabileceğini göz önünde bulundururum.	439	57,3	226	29,5	101	13,2
6	Bana zarar vermek isteyen birisinin bunu internet, cep telefonu vb. aracılığıyla da yapabileceğini düşünürüm.	461	60,2	217	28,3	88	11,5
7	İnternetteki e-posta, forum siteleri vb. üyelik şifrelerimi kimseyle paylaşmam.	588	76,8	132	17,2	46	6
8	Sanal ortamlarda küfür veya hakarete bulunan kişilerle iletişimimi keserim.	521	68	180	23,5	65	8,5
9	Görülmesini istemediğim bir resim ya da görüntümün benden habersiz olarak yayılabileceği tehlikesini düşündüğüm olur.	461	60,2	222	29	83	10,8
10	Sanal ortamlardaki iletişimde hakkımda gerçek olmayan söylentilerin de yayılabileceğini düşünürüm.	439	57,3	220	28,7	107	14
11	İnternete girdiğimde internetin aynı zamanda başkalarına zarar verme amacıyla kullanılabilceğini aklımda tutarım.	477	62,3	202	26,4	87	11,4
12	Benimle ilgili doğru olmayan bir bilginin internette yayılması durumunda ne yapacağımı düşündüğüm olur.	368	48	253	33	145	19
13	E-posta ya da cep telefonundan kısa mesaj (SMS) yoluyla tehdit alabileceğim kişilerle sanal ortamlarda iletişimde bulunmam.	561	73,2	112	14,6	93	12,2

Tablo 5. kapsamındaki siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ölçeğine ait veriler incelendiğinde;

- Katılımcıların %73'ünün internete girdiğinde bilgilerinin başkaları tarafından çalınabileceği hususunu göz önünde bulundurduğu,
- Katılımcıların %70,2'sinin sosyal paylaşım sitelerindeki (Facebook, Twitter vb.) özel bilgilerin, başkaları tarafından kötü amaçlı olarak kullanılabilceğini hususunu göz önünde bulundurduğu,
- Katılımcıların %58,2'sinin gerçek yaşamda sorun yaşadığı insanlarla sanal ortamlarda da karşılaşmamaya çalıştığı,
- Katılımcıların %62,4'ünün sanal ortamlarda başkalarının kendisine zarar vermemesi için bazı tedbirler alma ihtiyacı hissettiği,
- Katılımcıların %57,3'ünün sanal ortamlarda bir bilgisayar korsanının, kendisi için de tehlike oluşturabileceğini göz önünde bulundurduğu,
- Katılımcıların %60,2'sinin kendisine zarar vermek isteyen birisinin bunu internet, cep telefonu vb. aracılığıyla da yapabileceğini düşündüğü,
- Katılımcıların %76,8'inin internetteki e-posta, forum siteleri vb. üyelik şifrelerini kimseyle paylaşmayacağını ifade ettiği,
- Katılımcıların %68'inin sanal ortamlarda küfür veya hakarete bulunan kişilerle iletişimi bitirme davranışı gösterdiği,
- Katılımcıların %60,2'sinin görülmesini istemediği kendisine ait resim ya da görüntünün, kendisinden habersiz olarak yayılabileceği tehlikesini düşündüğü,
- Katılımcıların %57,3'ünün katılımcıların çoğunluğunun, sanal ortamlardaki hakkında gerçek olmayan söylentilerin de yayılabileceğini düşündüğü,
- Katılımcıların %62,3'ünün internete girdiğinde internetin aynı zamanda başkalarına zarar verme amacıyla da kullanılabileceği hususunu aklında tuttuğu,
- Katılımcıların %48'inin kendisiyle ilgili doğru olmayan bir bilginin internette yayılması durumunda ne yapacağını düşündüğü,
- Katılımcıların %73,2'sinin e-posta ya da cep telefonlarından kısa mesaj (SMS) yoluyla tehdit alabileceği kişilerle, sanal ortamlarda iletişimde bulunmadıkları belirlenmiştir.

Tablo 6. Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği Ortalamasının Cinsiyete Göre Farklılaşması

Cinsiyet	n	Ortalama	Standart Sapma	p değeri
Kadın	426	2,550	0,380	p<0,05
Erkek	340	2,487	0,393	

Cinsiyetler arasında siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ölçeği ortalaması bakımından Tablo 6'da görüldüğü üzere katılımcılar incelendiğinde, siber zorbalık ile cinsiyet faktörü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0,05). Kadın katılımcıların, erkek katılımcılara göre nispeten siber zorbalık seviyelerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Siber Zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği Ortalamasının Üniversite Faktörüne Göre Farklılaşması

Üniversite	n	Ortalama	Standart Sapma	p değeri
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	394	2,523	0,370	p>0.05
Dicle Üniversitesi	372	2,520	0,405	

Üniversiteler arasında siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ölçeği ortalaması bakımından Tablo 7'de görüldüğü üzere katılımcılar incelendiğinde, siber zorbalık ile üniversite faktörü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır (p>0,05). Siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ölçeği kapsamında Dicle ve Ondokuz Mayıs Üniversitesinin değerleri birbirine oldukça yakın olduğu belirlenmiştir.

Tablo 8. Siber zorbalığa İlişkin Duyarlılık Ölçeği Ortalamasının Öğrenim Görülen Fakülte Faktörüne Göre Farklılaşması

Fakülte	n	Ortalama	Standart Sapma	p değeri
İlahiyat	157	2,626	0,379	p<0,05
Mühendislik	178	2,478	0,368	
Eğitim	271	2,480	0,406	
Hukuk	72	2,620	0,332	
İktisat ve İdari Bil.	88	2,472	0,379	

Tablo 8'de görüldüğü üzere siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ölçeği ile fakülte faktörü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. (p<0,05). Siber zorbalığa

ilişkin duyarlılık ölçeğinde verilen cevaplara göre; İlahiyat fakültesi 2,626, Hukuk fakültesi 2,620, Eğitim fakültesi 2,480, Mühendislik fakültesi 2,478 ve İktisat ve İdari Bilimler fakültesi ise 2,472 ortalama değerlere sahip olup, üniversiteler arası istatistiksel fark olmamasına rağmen ilahiyat fakültesinde okuyan öğrencilerin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının yüksek çıkması dikkat çekicidir.

Tablo 9. Sosyal ağ üzerinde suç olarak görülen bir durumla karşılaştığını düşünme faktörünün cinsiyet durumuna göre farklılaşması

Cinsiyet	n	Ortalama	Standart Sapma	p değeri
Kadın	426	1,436	0,496	p<0,05
Erkek	340	1,585	0,934	

Katılımcılara, sosyal ağ üzerinde suç olarak gördükleri bir durumla karşılaşp karşılaşmadıkları sorularak, elde edilen değerlerin cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığının araştırılması kapsamında, analiz sonrası değerler Tablo 9’da gösterilmiştir. Cinsiyetin sosyal ağ üzerinde suç olarak görülen bir durumu algılamada farklılık yaratan bir değişken olduğunu ortaya koymuş ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0,05). Erkek katılımcıların, kadın katılımcılara göre nispeten sosyal ağ üzerinde suç olarak gördüğü bir durumla karşılaştığını düşünme olasılıklarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada Ondokuz Mayıs Üniversitesi ve Dicle Üniversitesinde lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin, sosyal ağ kullanım alışkanlıkları, sosyal ağlara bakış açıları, sosyal ağda suç mağduriyeti yaşayıp yaşamadıkları ve suç mağduriyeti yaşayanların suça tepkisi araştırılmıştır.

Çalışmada anket sonuçlarından elde edilen bilgiler göz önünde bulundurularak, araştırma örnekleminde yer alan üniversite öğrencilerinin %99,6’sının internet kullandığı belirlenmiş olup, söz konusu değerin Tektaş (2014) tarafından yapılan çalışmada saptanan %99,1’lik oranla paralellik gösterdiği belirlenmiştir. Ayrıca örneklemin %96,1’inin sosyal ağ kullandığı belirlenmiş olup, söz konusu değerlere göre internet ve sosyal ağ kullanımının,

üniversite öğrencileri üzerinde oldukça yaygın olduğunu göstermektedir. Analizde %69 oranla katılımcıların çoğunluğunun, 2 saat veya üzeri saat diliminde internet kullandığı ve %70,4 oranla da katılımcıların internet kullanım saatinin hemen hemen yarısı veya daha da fazlasını içeren zaman diliminde sosyal ağ kullandığı tespit edilmiştir. Söz konusu internet ve sosyal ağ kullanımına ilişkin, Mander (2017) tarafından yapılan araştırmada da dünya genelinde sosyal ağlarda harcanan zamanın 2 saatin üzerine çıktığı, ayrıca Othman vd. (2017) tarafından yapılan araştırmada da öğrencilerin %71,7'sinin 1 saatin üzerinde sosyal medya kullandığı tespiti yapılmış olup, elde edilen değerlerin çalışmayla paralellik gösterdiği belirlenmiştir.

Sosyal ağ sitelerinin üyeliklerine ilişkin, katılımcıların %86,4'ünün Facebook, %63,6'sının Instagram kullandığı ve %58,4'ünün ise Twitter kullandığı belirlenerek, diğer sosyal ağ sitelerine üyeliğin nispeten daha az olduğu tespit edilmiştir. Ülkemiz literatüründe tespit edilen Akyazı ve Ünal (2013), Acılar vd. (2015) ile Tektaş (2014) tarafından yapılan çalışmalarda ise, Facebook ve Twitter konusunda tespitlerde paralellik olmasına rağmen, Instagram konusunda her iki çalışmada da güçlü bir üyelik yüzdesi tespit edilememiştir. Instagram'ın diğer sosyal ağ sitelerine göre sonradan hayatımıza girerek, kullanımının son yıllarda hızla artması sebebiyle, söz konusu kullanım oranlarındaki farkın normal olduğu değerlendirilmektedir. Wiid vd. (2014) tarafından Güney Afrika'da üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada da Facebook ve Twitter kullanımında sıralama olarak benzerlik olsa da Facebook kullanımının %73,85 ve Twitter kullanımının ise %25,79 oranında olduğu belirlenmiştir. Yine Othman vd. (2017) tarafından Malezya'da üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada da Facebook, Twitter ve Instagram kullanımları paralellik göstermesine karşın, oranlarının Facebook için %54,5 olduğu, Instagram kullanımının %20'nin altında ve Twitter kullanımının ise %10'un altında olduğu belirlenmiştir. Kettle vd. (2016) tarafından İrlanda'da yapılan araştırmada da Facebook kullanımının %67, Instagram ve Twitter kullanımının ise %25 seviyesinde olduğu belirlenmiştir. Ayrıca Amerika'da da Knight vd. (2016) tarafından yapılan çalışmada ise Instagram'ın %29, Facebook'un %23, Twitter'ın ise %13 kullanım olduğu görülmektedir. Bu durum dünya genelindeki diğer örneklerle göre, ülkemizdeki üniversite öğrencilerinde sosyal ağ kullanımının daha yaygın olduğunu göstermektedir.

Sosyal ağ sitelerinde kişilerin paylaşmış oldukları bilgilerin, kavramsal ve içerik olarak nitelik ile niceliği de önem arz etmektedir. Yapılan araştırmada katılımcıların, %82,6'sı cinsiyet, %81,2'si profil resmi, %76,9'u fotoğraf, %73,8'i doğum tarihi, %47,4'ü ilgi alanları, %44,5'i dini inançlarını paylaştığını ifade etmiş ve diğer paylaşım bilgilerinin ise nispeten daha az paylaşım yapıldığı belirlenmiştir. Dal ve Dal (2014) ile Acılar vd. (2015) tarafından yapılan çalışmalarda da, en fazla paylaşım yapılan bilgiler bazında elde edilen bulgular, araştırma ile paralellik göstermektedir.

Sosyal ağlar, günlük hayatımızda özellikle eğitim, iletişim ve iş yaşamında birçok yenilikler sağlamanın yanısıra, cinsel istismar gibi çeşitli suçlarda dezavantaj sağladığı görülmektedir (Essays UK, 2013). "Union of Students Ireland" (2013) tarafından yapılan araştırmada üniversite düzeyindeki katılımcıların %30,5'inin online cinsel istismara uğradığı belirlenmiştir. Maja ve Bojan (2010) tarafından yapılan araştırmada ise, siber suç olarak nitelenecek şekilde, bireylerin %35'inin sık sık çocuk pornografisiyle, %50'sinin sık sık online cinsel tacizle, %96'sının sık sık telif hakkı ihlaliyle, %31'inin sık sık veri hırsızlığıyla ve %15'inin ise sık sık kimlik hırsızlığıyla karşılaştığı belirlenmiştir. Bu kapsamda araştırmada da sosyal ağda bazı suçlarla karşılaşmış, karşılaşmadıkları anket ile katılımcılara sorulmuş ve elde edilen değerlere göre %6,9 - 60,2 oranlarında farklı suç türleri ile karşı karşıya geldikleri ifade edilmiştir. Özellikle karşılaşılan suç türlerinden de, katılımcıların %29'unun (n:222) sosyal ağ üzerinden çocuk pornografisine yönelik bir içerikle karşılaşması ve %60,2'sinin (n:461) sosyal ağlar üzerinden iftira, mesnetsiz dedikodu ya da söylentilerle karşılaşması oldukça dikkat çekmektedir. Çalışma kapsamında suçla karşılaşma algısına ilişkin elde edilen değerler, literatürde Gürbüz ve Yalçın (2015) tarafından "Facebook" özelinde, genel örneklem alınarak 250 kişi üzerinde yapılan araştırma ile karşılaştırılmış olup, genel olarak suçla karşılaşma değerlerinde artış olduğu görülmüştür. Ayrıca literatür çalışmalarında yine suç eğiliminin, zamana bağlı genel olarak artış gösterdiği Kızmaz (2012) ile Oberwittler ve Höfer (2005) tarafından da tespit edilmiş olmakla birlikte, üniversite öğrencilerinin, genel örnekleme göre bilinç düzeyinin daha yüksek olması ve sosyal ağ ifadesinin "Facebook" özelini de kapsamaması nedeniyle, sonuçlar arasındaki farkın doğal olabileceği değerlendirilmektedir.

Suç ve suçla mücadelede; şüpheli, mağdur veya tanık sıfatında yer alan kişilerin,

suç ile ilgili tespitlerini Cumhuriyet savcıları ile polis ve jandarmaya bildirmesi durumu, suçun ortaya çıkması ve delillerin karartılmadan gerekli tespitlerin yapılması açısından hayati öneme haizdir. Bu kapsamda literatürde yer alan, Dijle'nin (2006) çalışmasında suçu ihbar etmeyi düşündükleri ifadesine evet diyenlerin %69,8 olduğu, Maja ve Bojan'ın (2010) çalışmasında ise aynı soruya evet diyenlerin %69 olduğu belirlenmiştir. Ayrıca Ranapuarwala vd. (2016) tarafından yapılan çalışmada da suçu ihbar edenlerin oranının %41 olduğu belirlenmiştir. Sosyal ağlarda karşılaşılan suçlarda da tepki verilip verilmediği, ihbarda veya şikâyetle bulunup bulunulmadığı hususu literatürde tespit edilememiş olup, bu kapsamda yapılan çalışmada literatürde belirtilen suçu ihbar etmeyi düşünme yerine, suça karşı eylemselliği araştırmak amaçlanmış olup, öncelikle katılımcılara suçla karşılaşp karşılaşmadıkları katılımcılara sorulmuş ve sonrasında ise suçla karşılaşanların tepki durumlarına bakılmıştır. Bu kapsamda, sosyal ağda suçla karşılaştığını düşünen %50,3'lük oranda katılımcı olduğu ve suçla karşılaştığını ifade eden bu katılımcıların; %59'unun ilgili siteye içeriğin kaldırılması yönünde (başvuruda bulunanların %46,3'üne olumlu dönüş yapıldığı) ve %12,2'sinin ise durum hakkında polise, jandarmaya veya ilgili Cumhuriyet Başsavcılığına başvuruda bulunduğu (başvuruda bulunanların %78,7'sine olumlu dönüş yapıldığı) belirlenmiştir.

Söz konusu çalışma kapsamında elde edilen değerlere göre, normal hayatta suç olarak görülerek ilgili birimlere ihbar edilmesi gereken suçların, sosyal ağ ortamındaki ihbarının oldukça düşük (%12,2) seviyede olduğu belirlenmiştir. İhbar oranının düşük olmasına paralel olarak, mevcut kanunların sosyal ağda işlenen suçlarla mücadelede yeterli olduğunu düşünenlerin katılımcıların oranı ise %17,8 olarak saptanmıştır. Literatürde yer alan Gözler ve Taşcı (2015) tarafından yapılan çalışmada, araştırmaya katılan öğrencilerin sadece %4,7'sinin güvenlik güçlerinin bilişim suçları üzerine yaptıkları çalışmalar hakkında bilgi sahibi olduğu belirlenmiş olup, ihbar oranı ile söz konusu tespitin paralellik gösterdiği saptanmıştır. Konuya ilişkin sosyal ağlarda karşılaşılan suçların araştırma / soruşturması için, teknik ve hukuksal altyapının yeterli olmadığı tespiti (Gönen vd., 2016) ile sosyal ağlara ilişkin mevcut kanunların yeterliliğine olan inancın zayıf olduğu bir yapıda, zaten herhangi bir yaptırım yapılamayacağı düşüncesinin kişilerin ihbara yönelik harekete geçmesini etkilediği değerlendirilmektedir.

Katılımcıların önemli bir kısmının tanımadığı kişileri sosyal ağda arkadaş olarak eklediği (%44,3) ve sadece sosyal ağda tanıştığı bu kişilerle dışarda görüşme gerçekleştirdiği (%32) bilgisi elde edilmiştir. Arkadaşlık isteği kabulü sonrası mahrem bilgiler tanınmayan kişiye de görülebildiğinden dolayı söz konusu eylemlerin sosyal ağda suçla karşılaştığını düşünme algısı üzerinde arttırıcı etkisi olabileceği değerlendirilmektedir.

Literatür taramasında, bir suçun gerçekleşebilmesi için suç motivasyonu ve suç fırsatının olması gerektiği belirtilmektedir (Dolu, 2015). Dolayısıyla bir yerde suç motivasyonu olmadığı takdirde her yer suç fırsatı ile dolu olsa da suç yine gerçekleşmeyecektir. Bu durum literatürde Hirschi tarafından ortaya atılan, öz-kontrol teorisinde de öz-kontrolü zayıf olan bireylerde suç oranının daha yüksek olacağı ifade edilmiştir (Aktaran Burkey, 2008). Sosyal ağlar ulaşım kolaylığından dolayı birçok kişi için suç fırsatı sağlamakta olup, özellikle de öz-kontrolü zayıf bireyler sosyal ağları kullanarak rahatlıkla suç işleyebilmektedir. Yapılan çalışmada da katılımcıların %64,4'ünün sosyal ağ kullanımının, hırsızlık, cinayet, cinsel taciz gibi suçları kolaylaştırdığı düşüncesine katıldığı ve %53,4'ünün ise sosyal ağların şiddet içerikli davranışlarla daha sık karşılaşılmasına neden olduğu düşüncesine katıldığı belirlenmiş olup, Dal ve Dal (2014) tarafından yapılan çalışmada da benzeri sonuçlar tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında katılımcıların %67,4'ünün sosyal ağların özel hayatı deşifre ettiğini ve %63,3'ünün ise sosyal ağ kullanımının kişisel bilgilerinin çalınmasına neden olabileceğini düşünmesine karşın, sosyal ağda paylaşılan bilgi oranının oldukça yüksek olması dikkat çekicidir. Bu konunun detaylıca irdelenmesi kapsamında, sosyal ağda paylaşılan bilgiler ile ilgili olarak, yapılan korelasyon analizinde, sosyal ağda paylaşılan bilgi sayısı ile sosyal ağda suçla karşılaşarak suçun mağduru olma ve sosyal ağ üzerinde suç olarak görülen bir durumla karşılaştığını düşünme durumu arasında pozitif yönde güçlü bir bağ olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların sosyal ağda paylaştığı bilgilerin kendi hayatlarını deşifre ettiğini düşündükleri, yapılan bilgi paylaşımına bağlı olarak da mağduriyet yaşama olasılıklarının da arttığı belirlenmiştir.

Tanrikulu vd. (2013) tarafından hazırlanan "Siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ölçeği" anketi katılımcılara uygulanmış ve yapılan analizde, elde edilen cevapların ortalaması 3

üzerinden 2,522 olarak bulunmuş olup, üniversite öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının iyi seviyede olduğu görülmüştür. Söz konusu ölçek kapsamında yapılan bazı analizlerde;

- Kadın (\bar{x} :2,550) katılımcıların erkek (\bar{x} :2,487) katılımcılara göre siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının daha yüksek olduğu ($p<0,05$),

- Öğrenim görülen üniversite bazında Dicle Üniversitesi (\bar{x} :2,520) ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi (\bar{x} :2,523) öğrencileri arasında siber zorbalığa ilişkin duyarlılığın farklılık göstermediği ($p>0,05$),

- Özellikle İlahiyat (\bar{x} :2,626) ve Hukuk (\bar{x} :2,620) fakültelerinde öğrenim gören katılımcıların, mühendislik (\bar{x} :2,478), eğitim (\bar{x} :2,480), iktisadi ve idari bilimler (\bar{x} :2,472) fakültelerindeki katılımcılara göre siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının daha yüksek olduğu ($p<0,05$) belirlenmiştir.

Sosyal ağ üzerinde suç olarak görülen bir durumla karşılaşmış ve karşılaşmadıkları katılımcılara sorularak, elde edilen cevaplara göre cinsiyetin farklılık yaratan bir değişken olduğu ortaya koyulmuş ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0,05$ / Tablo 9'da belirtilmiştir.). Erkek katılımcıların, kadın katılımcılara göre nispeten sosyal ağ üzerinde suç olarak gördüğü bir durumla karşılaştığını düşünme algılarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca araştırma dahilinde elde edilen sonuçlarda, kadın katılımcıların erkek katılımcılara nispeten, sosyal ağda ortaya çıkan suçlarla daha az karşılaşarak, daha az suçun mağduru olduğu sonucu ile siber zorbalık ölçeğinde kadın katılımcıların erkeklere göre daha duyarlı olduğu sonucu paralellik göstermektedir. Ayrıca, İlahiyat ve Hukuk fakültelerinde öğrenim gören katılımcıların diğer fakültele göre siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının daha yüksek olması ve farkın istatistiksel olarak anlamlı olması durumu dikkat çekmekte olup, söz konusu konunun farklı değişkenlerle birlikte analiz edilmesinin daha uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Araştırmadaki bulgular genel olarak incelendiğinde, katılımcıların çeşitli amaçlarla sosyal ağı oldukça yaygın kullandığı, sık sık suçlarla karşılaştıkları ve sosyal ağ temelli klasik suçlarla sık sık karşılaşmalarına rağmen, ihbar etme oranının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Ayrıca mevcut kanunların yeterliliğine olan inancın, katılımcıların çoğunda zayıf olduğu ve sosyal ağların özel hayatı deşifre ettiği ile kişisel bilgilerinin çalınmasına

neden olabileceği görüşünün çoğunluk tarafından benimsenmektedir. Araştırma sonucu elde edilen veriler, suç kavramının sosyal ağdaki etkisi, sosyal ağda işlenen suçlara ilişkin hukuk yapısına duyulan güven ve yeterlilik inancı ve sosyal ağda mağdurların suça verdikleri tepkiler açısından bilgi vermektedir.

Öneriler

Araştırmanın bulgu ve sonuçlarına dayanılarak aşağıdaki öneriler yapılabilir;

- Sosyal ağlarda işlenen suçlara karşı farkındalığın artırılması ve yapılması gereken hukuki süreci bildirmek adına kamu spotu, reklam kuşakları gibi çeşitli yollar kullanılmak suretiyle toplumun bilinçlendirilmesinin sağlanması,

- Kolluk kuvvetlerinin sosyal ağda işlenen suçlara karşı ihbar oranının düşük olmasından dolayı bilhassa önleyici hizmet anlayışına ağırlık vererek, sanal devriye gibi faaliyetlere ağırlık vermesi ve sosyal ağda işlenen suçlarda proaktif bir tutum izlemesinin fayda sağlayacağı,

- Suç mağduru bireylerin toplumla bağının kopmaması için özellikle okul çağındaki bireylerde internet ve sosyal ağ kullanımındaki tehditlerin izah edilerek, suç ögesi içeren tehditlerle karşılaşması durumunda nasıl davranacağı anlatılması,

- Kolluk kuvvetleri tarafından, toplumda suç farkındalığının oluşturulması ve kolluğun sosyal ağda işlenen suçlarla ilgili teknik imkan ve kabiliyetleri hakkında kamuoyuna çeşitli vasıtalarla sık sık bilinçlendirme çalışmasının yapılması,

- Katılımcıların çoğunluğunun mevcut kanunların sosyal ağdaki suçlarla mücadelede yeterli olmadığını düşünmesi sebebiyle, özellikle bu alanda mevcut kanunlar üzerinden revizyona gidilmesi ve söz konusu revizyon sonrası değişen kanunların topluma iyi anlatılarak, sosyal ağda karşılaşılan suçların ihbar edilme oranı artırılmasının sağlanması,

- Yapılan çalışma, lisans düzeyinde eğitim alan Ondokuz Mayıs ve Dicle Üniversitesi öğrencileri kısıdında sosyal ağ kullanımını analiz etmeyi amaçlamakta olup, bu alanda yapılacak çalışmalara katkı sağlaması amacıyla suç ve suçla mücadeleyi amaçlayan araştırmanın farklı eğitim, yaş ve sosyo-ekonomik düzeylerde de yapılması önerilebilir.

Kaynakça

- Açılar, A., Olgun, H. & Görür, A. (2015). Kamu çalışanlarının internette mahremiyet kaygısı: Bursa ilinde bir çalışma. *Research Journal of Business and Management*, 2(3), 334-347.
- Aktan, E. & Çakmak, V. (2015). Halkla ilişkiler öğrencilerinin sosyal medyadaki siber zorbalık duyarlılıklarını ölçmeye ilişkin bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 3(2), 159-176.
- Akyazı, E. & Ünal, A. T. (2013). İletişim fakültesi öğrencilerinin amaç, benimseme, yalnızlık düzeyi ilişkisi bağlamında sosyal ağları kullanımı. *Global Media Journal Turkish Edition*, 6(3), 1-24.
- Boone, J. (2011). *Criminal use of social media*. National White Collar Crime Center (NW3C) Research Associate, 1-5, Erişim tarihi: 20 Şubat 2017, <https://www.nationalpublicsafetypartnership.org/clearinghouse/Content/ResourceDocuments/>.
- Burkay, S. (2008). *Suç teorileri ve suç olgusu: Antalya örneği*. Yüksek lisans tezi, Antalya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Antalya.
- Çalıcı, C. (2011). *Sosyal ağlarda suç farkındalığı: Facebook örneği*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Dal, N. E. & Dal, V. (2014). Kişilik özellikleri ve sosyal ağ sitesi kullanım alışkanlıkları: üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 144-162.
- Diker Z. & Uçar M. (2016). Üniversite öğrencilerinin sosyal ağları kullanım amaçlarına yönelik bir araştırma: Safranbolu Meslek Yüksekokulu örneği. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*. 5(1), 376-386.
- Dijle, H. (2006). *Türkiye’de eğitilmiş insanların bilişim suçlarına yaklaşımı*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dolu, O. (2015). *Suç teorileri: teori, araştırma ve uygulamada kriminoloji*. Global Yayınevi (5. Baskı), 587, Ankara.
- Essays UK (2013). *Advantages and disadvantages of social networks*. Erişim tarihi: 03 Ekim 2017, <http://www.ukessays.com/essays>.
- Gözler, A. & Taşçı, U. (2015). Sınıf öğretmenliği bölüm öğrencilerinin bilişim suçları bilgi düzeyleri ve görüşleri. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 8(3), 147-157.
- Gönen, S., Ulus H.İ. & Yılmaz E.N. (2016). Bilişim alanında işlenen suçlar üzerine bir inceleme. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 9(3), 229-236.
- Gürbüz, F. & Yalçın, N. (2015). *Sosyal ağlarda işlenen suçlar, Facebook sosyal ağı örneği*. Akademik Bilişim Konferansında sunulan bildiri, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Hilbert, M. (2012). *How much information is there in the “information society”? significance*, 9(4), 8–12. Erişim tarihi: 16 Ekim 2017, <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/>.
- Kaya, M. (2015). Sosyal medya ve sosyal medyada üçüncü kişilerin kişilik haklarının ihlali. *Türkiye*

Barolar Birliği Dergisi, 119, 277-306.

Kettle, P., Gilmartin, N., Corcoan, M.P., Byrne, D. & Sun, T.N. (2016). *Time well spent? A survey of student online media usage*. Maynooth University Department of Sociology, 1-32.

Kızmaz, Z. (2012). Gelişmekte Olan Ülkelerde Suç: Suç Oranlarının Artışı Üzerine Sosyolojik Bir Çözümleme. *Mukaddime*, (5), 51-74.

Knight, J. McCord, D., Grant, N., Herron A., Jumbo, S., Lacey, T., Livingston T., Robinson, S., Smith, R. & Emanuel R. (2016). What social media sites do college students use most? *Journal of Undergraduate Ethnic Minority Psychology*, spring (2), 21-26.

Kooti, F., Kaist, H.Y., Kaist, M.C. & Gummadi, K.P. (2012). *The emergence of conventions in online social networks, association for the advancement of artificial intelligence*. Mason Stevens Institute of Technology, 1-8.

Maja, D. & Bojan, D. (2010). Perception of cybercrimes in Slovenia. *Journal of Criminal Justice and Security, Slovenia*, 12(4), 378-396.

Mander, J. (2017). *Daily time spent on social networks rises to over 2 hours*. Erişim tarihi: 13 Kasım 2017, blog.globalwebindex.net.

Oberwittler, D. & Höfer, S. (2005). Crime and justice in Germany; an analysis of recent trends and research. *European Journal of Criminology*, 2(4), 1-40.

Othman, W.R.W., Apandi, Z.M. & Ngah, N.H. (2017). Impact of social media usage on students academic performance in Terengganu, Malaysia. *Journal of Applied Environmental and Biological Sciences*, 7(5), 140-144.

Ranapuarwala, S.I., Berg, M.T. & Casteel, C. (2016). Reporting crime victimizations to the police and the incidence of future victimizations: a longitudinal study. *Plos One*, Doi:10.1371/journal.pone.0160072, 5-12.

Sajithra, K. & Patil, R. (2013). Social media – history and components. *IOSR Journal of Business and Management (IOSR-JBM)*, 7(1), 69-74.

Stastica, Facebook Users Worldwide. (2017). *Number of monthly active Facebook users worldwide*. Erişim tarihi: 07 Kasım 2017, www.statistica.com.

Tanrikulu, T., Kınay, H. & Arıca, O. T. (2013). Siber zorbalığa ilişkin duyarlılık ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 38-47.

Tektaş, N. (2014). Üniversite öğrencilerinin sosyal ağları kullanımlarına yönelik bir araştırma. *Tarih Okulu Dergisi*, 17, 851-870.

United Nations (UN) World Population Prospect. (2017). *Population division, world population prospect 2017*. Erişim tarihi: 09 Kasım 2017, <https://esa.un.org>.

Usluel, Y. K., Demir, Ö. & Çınar, M. (2014). Sosyal ağların kullanım amaçları ölçeği. *Eğitim Teknolojileri Araştırma Dergisi*, 5(2), 1-18.

Webster, F. (2006). *Theories of the information society*. Taylor & Francis Routledge's, Third Edition, 304.

- Wiid, J.A., Cant, M.C. & Nell, C.E. (2014). Perceptions and uses of social media networking systems by South African students. *International Business & Economics Research Journal*, 13(4), 715-726.
- Wire, N. (2011). *Social media report: spending time, money and going mobile*. Erişim tarihi: 13 Ekim 2017, http://blog.nielsen.com/nielsenwire/online_mobile/social-media-report-spending-time-money-and-going-mobile/.